

не дуже заважала російськомовним патріотам. Здається, цих небезпек нова парламентська більшість разом із Президентом не бачать у таких підходах.

Відсутність твердої і послідовної мовної політики в Україні не в останню чергу призвело фактично до нинішньої трагедії на сході, оскільки боротьба Кремля і проросійського політикуму України за «русский мир» означає не стільки боротьбу за російську мову чи права російськомовних, скільки проти української мови та України як незалежного суб'єкта міжнародної політики.

УДК 81'373.45

ВПЛИВ МОВНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ НА ЕВОЛЮЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Стогній І. В., Никонорова Л. І. (Київ, Україна)

Анотація. У статті йдеться про явища мовної конвергенції та асиміляції, їх вплив на розвиток мови. Піднімається проблема доречності вживання англомовних запозичень у сучасній українській мові.

Ключові слова: асиміляція, конвергенція, англомовні запозичення, англіцизми, сучасна українська мова, розвиток мови і мовлення

Аннотація. В статье рассматриваются явления языковой конвергенции и ассимиляции, их влияние на развитие речи. Поднимается проблема уместности употребления англоязычных заимствований в современном украинском языке.

Ключевые слова: ассимиляция, конвергенция, англоязычные заимствования, англицизмы, современный украинский язык, развитие языка и речи.

Abstract. The article deals with the phenomenon of linguistic convergence and assimilation, their impact on the development of language. The problem of appropriative usage of English borrowings in modern Ukrainian language is also raised in the article.

Keywords: assimilation, convergence, English borrowings, Anglicisms, the modern Ukrainian language, speech and language development.

Сучасні політичні, економічні, євроінтеграційні процеси відкрили новий етап в історичному розвитку України та української мови. За радянських часів унаслідок здійснення владою цілеспрямованої політики зросійщення, українці фактично опинилися в становищі етнічної меншини на власній землі й зазнавали мовної й етнічної асиміляції. Природно здавалось би, що за часів незалежності штучна за своєю сутністю мовна асиміляція українців повинна б була відійти у небуття [7]. Формально для цього склалися сприятливі умови: українці складають абсолютну більшість серед загальної чисельності населення, із здобуттям незалежності українська мова отримала статус державної, активно функціонує, невпинно розвивається і збагачується.

Нині Україна співпрацює з багатьма державами європейського простору, і, якщо російська мова була провідною на теренах колишнього Радянського Союзу, то зараз виникає потреба вивчати й активно використовувати англійську мову для міжкультурного та міжполітичного спілкування з європейськими та іншими світовими державами.

Метою написання статті є дослідження явищ мовної асиміляції та конвергенції, англословних запозичень та їх впливу на розвиток української мови.

Окресленою проблемою науковці – історики, лінгвісти та філологи займалися досить тривалий час. Серед численних досліджень варто зазначити роботи вітчизняних авторів – В. Скляра, С. Дорошенка, Т. Пица, О. Шапочкіної, С. Карамана, М. Плющ та ін.

Мова є засобом спілкування у різних сферах діяльності сучасної людини. Її призначення полягає не тільки у пізнанні навколишньої дійсності, повідомленні та вираженні думок, а й у передаванні від покоління до покоління національної свідомості, традицій, культури, історичного та політичного досвіду суспільства. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба вдосконалення системи передавання та обробки інформації, співробітництва науковців різних країн у найрізноманітніших галузях науки і техніки. Нині володіння іноземними мовами – не розкіш, як було колись, а життєва необхідність. Загальноприйнято вивчати англійську мову як міжнародний еквівалент спілкування. 16 листопада 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав Указ «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні».

Глава держави прийняв таке рішення, як зазначається в Указі, «враховуючи роль англійської мови як мови міжнародного спілкування, з метою сприяння її вивченню для розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання англійської мови, забезпечення інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору, на підтримку програми Go Global, яка визначає вивчення англійської мови одним із пріоритетів стратегії розвитку» [1].

Мовні контакти – один із найпотужніших зовнішніх чинників розвитку мови. Вони зумовлюють не тільки запозичення на всіх рівнях мовної структури, а й конвергентний розвиток мов, утворення допоміжних спільних мов і навіть мовну асиміляцію. Причини цих перетворень криються не в структурі взаємодіючих мов, а у вагомості певної мови, зокрема англійської, що залежить передусім від рівня економічного, політичного й культурного розвитку її носіїв.

Часто тривалі мовні контакти спричиняють конвергентний розвиток мов. Конвергенція, на відміну від асиміляції, не призводить до витіснення однієї мови іншою, а зумовлює появу в контактуючих мовах спільних ознак [5]. Проблема вживання запозичень з англійської мови (т. зв. англіцизми) в українській мові стрімко набуває актуальності та вимагає досліджень з боку вчених-мовознавців.

Слова іншомовного походження – невід'ємна частина української лексики. Основна маса слів англійської мови, запозичених в процесі розвитку в різні історичні епохи з латинської, грецької, французької, мов скандинавських народів та ін., трансформуються на тлі англійської мови у нові значення і з цими поняттями вживаються в інших мовах, зокрема в українській (*напр.: жалюзі, бюджет, феномен, статус, жокей, консул, клерк, екіпаж, шпиталь тощо*). Первинне значення цих слів у мовах-джерелах, певне переосмислення їх в англійській мові та наступні проникнення їх в українську мову – все це дає підставу визначити англійську як конвергентну мову для української. Асиміляція англійських слів на українському ґрунті є об'єктивним та закономірним процесом фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного перетворення за внутрішніми законами розвитку української мови.

Аналіз робіт вчених-мовознавців дозволив встановити два основних фактори, які впливають на активне використання в українській мові слів, запозичених з англійської –

особливий статус англійської мови як мови міжнародного спілкування та значний політичний і економічний авторитет США як супердержави на міжнародній арені.

Причинами появи великого числа англіцизмів та англо-американізмів можна вважати й певні екстралінгвістичні фактори: промислова революція у Великобританії, внесок англійських та американських економістів у розвиток загальної теорії економіки, розвиток Лондонської та Нью-Йоркської бірж, досягнення інформаційно-технічної революції [9]. Широкому розповсюдженню такої лексики можна завдячити мові засобів масової інформації, де англіцизми використовуються не лише як заміники – синоніми для аналогічних лексем, але також і як первинні назви для наукових нововведень та технічних винаходів (напр.: *gadget* – гаджет, *computer* – комп'ютер, *combine* – комбайн, *mixer* – міксер, *blender* – блендер, *tender* – тендер, *device* – дивайс, *printer* – принтер, *file* – файл, *calculator* – калькулятор, *roaming* – роумінг, *buffer* – буфер тощо), політики (напр.: *president* – президент, *minister* – міністр, *briefing* – брифінг, *meeting* – мітинг, *impeachment* – імпічмент, *speaker* – спікер, *speechmaker* – спічмейкер, *ratification* – ратифікація, *electorate* – електорат, *leader* – лідер, *parliament* – парламент, *deputy* – депутат тощо), економіки, торгівлі та бізнесу (напр.: *marketing* – маркетинг, *audit* – аудит, *management* – менеджмент, *manager* – менеджер, *strategy* – стратегія, *client* – клієнт, *holding* – холдинг, *secretary* – секретар, *office* – офіс, *balance* – баланс, *fund* – фонд, *bank* – банк тощо), спорту (напр.: *football* – футбол, *out* – аут, *goalkeeper* – голкіпер, *knockout* – нокаут, *knockdown* – нокдаун, *polo* – поло, *forward* – форвард, *penalty* – пенальті, *finish* – фініш, *start* – старт, *boxer* – боксер, *basketball* – баскетбол тощо), їжі та напоїв (напр.: *cupcake* – канкейк, *cheesecake* – чізкейк, *smoothies* – смузі, *grog* – грог, *beefsteak* – біфштекс, *rum* – ром, *sandwich* – сандвіч, *hamburger* – гамбургер, *chips* – чинси, *steak* – стейк, *slice* – слайс, *cake* – кекс тощо), культури (напр.: *cruise* – круїз, *talk show* – ток шоу, *music hall* – м'юзик хол, *film* – фільм, *soundtrack* – саундтрек, *single* – сингл, *club* – клуб, *square* – сквер, *humor* – гумор, *foxtrot* – фокстрот, *body art* – бодіарт, *celebrity* – селебріті тощо).

Останнім часом не припиняються гострі суперечки серед вчених-філологів щодо доречності вживання англо-американських слів та виразів у сучасній літературній та розмовній українській мові. Інтенсивне накопичення англіцизмів викликають певні занепокоєння серед лінгвістів. У зв'язку з безпрецедентним зростанням кількості англомовних запозичень у сучасну українську мову природно постає питання про можливість керованості цим процесом. З огляду на це мовознавці привертають увагу до питань культури мови та організованого цілеспрямованого регулювання новітніх номінативних процесів. У цьому аспекті привертає увагу досвід європейських країн щодо збереження мовної оригінальності, зокрема Франції, Польщі і Німеччини, де цілеспрямовано ведуть боротьбу з експансією англомовного впливу й засиллям англіцизмів у засобах масової інформації та терміносистемах і паралельно намагаються розвивати власномовну наукову термінологію [2]. Сучасні німецькі вчені (К. Кестерс та К. Гавліта) зазначають, що Німеччина переживає сьогодні повинь англо-американізмів і спотворення своєї мови, що є неприпустимим явищем.

Слід зауважити, що супротивники англіцизмів в українській мові стверджують, що перенасичення рідної мови запозиченнями може призвести до часткової асиміляції мови і втрати нею власної престижності та автентичної потужності.

Звичайно, повністю уникнути запозичених слів неможливо, бо є й такі, що давно прижились у нашому мовленні. Тому на думку прибічників іншомовних запозичень,

англійська мова, по-перше, має компактну структурну перевагу, по-друге – економічну перевагу, пов'язану зі спрощенням комунікації в глобальних сферах, по-третє, англійська мова відіграє провідну роль у світовій комунікаційній культурі, молодіжній мові, Інтернет-просторі [8].

Мовознавці пояснюють впровадження іншомовних запозичень в українську мову тим, що для деяких понять, явищ та винаходів, що надходять з-за кордону, в українській мові немає спеціальних назв, вони не підлягають перекладу, а українські еквіваленти пояснюють ці поняття надто складно та багатослівно (*напр.: deodorant – дезодорант: парфумований освіжувач для тіла; yogurt – йогурт: кисломолочний продукт, збагачений біфідобактеріями, за смаком та консистенцією схожий на кефір; pullover – пуловер: елемент одягу, який вдягають через голову; stapler – степлер: механічний канцелярський пристрій, призначений для скріплення сторінок документу; lift – ліфт: підйомник, міжповерховий д्रोухід і т.п.*).

Проблема вживання англо-американських запозичень в українській мові все більше набуває актуальності та постійно вимагає досліджень з боку вчених-мовознавців: з одного боку частина науковців виступають за чистоту мови та проти надмірного вживання запозичених слів, з іншого боку, запозичення з'явилися в українській мові внаслідок соціально-економічних, політичних та культурних відносин між народами та країнами і певним чином збагачують та осучаснюють українську мову новими словами, поняттями й термінами, доповнюють її синонімічні ряди. Істотним є й те, що лінгвісти приділяють значну увагу вивченню закономірностей утворення термінів та понять, їхньої структури та семантики, аспектів вживання у рідному мовленні, займаються питаннями адекватного перекладу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні: Указ Президента №641/2015 від 16.11.2015// Голос України, 18 листопада 2015 року
2. Дьолог О. С. новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? / О. С. Дьолог // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – Т.1. – Дніпропетровськ, 2007. – С. 90-95
3. Кислюк Л. Новітні англійські запозичення і термінологія / Л. Кислюк // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. – Вип. IV. – Київ, 2001. – С. 51-53
4. Кордюк О. М. Сучасні англомовні запозичення / О. М. Кордюк // Вестник. Наука и практика: перспективи развития науки. – Гданьск, 2012. – С. 105 – 107
5. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства / М. П. Кочерган. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. – 424 с.
6. Науковець А. Імплементация англіцизмів у сучасній українській мові / А. Науковець // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. – Вип. IV. – Київ, 2001. – С. 19-20
7. Склад В. Мовна асиміляція (зросійщення) українців у незалежній Україні / В. Склад // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Вип. 11. – Київ: Київський університет, 2007. – С. 51-53
8. Пиц Т. До історії дослідження німецьких запозичених слів в українській мові / Т. Пиц // Українська мова. – 2013. – №2. – С. 84-99
9. Шапочкіна О. В. Генеза англо-американських запозичень у системі німецької мови: характер впливу на основні сфери вживання / О. В.Шапочкіна // Сучасний вимір філологічних наук. - 2014. - №50. – С. 107-111